

В. Караваева, соискатель
Запорожский национальный университет, Запорожье.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ЛЕНИ И РОБОТОГОЛИЗМА КАК РАЗНЫХ ТИПОВ ОТНОШЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА К ТРУДУ

Статья посвящена анализу основных теоретических концепций феномена роботоголизма и лени в контексте отношения современного человека к труду. Прежде всего, в ней отмечаются особенности отношения современного человека к своей роботовой деятельности, а так же причины научного интереса к данной проблем. В статье представлено развернутое определение роботоголизма и лени как основных типов отношения личности к труду. Рассматриваются основные подходы к этим проблемам как отечественных, так и зарубежных авторов. Проведен теоретический анализ данных подходов и выявлены их общие тенденции. Так же выделены преимущества и недостатки этих теорий. В статье предлагается собственный подход к изучению проблемы роботоголизма и лени, исходя из более широкого понимания данных феноменов.

Ключевые слова: труд, отношение к труду, роботоголизм, лень, зависимость, роботолюбие, аддикция.

V. Karavaeva, applicant
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF LAZINESS AND WORKAHOLISM AS DIFFERENT TYPES OF PERSONALITY ATTITUDE TO LABOR

This article analyzes the basic theoretical concepts of the phenomenon of workaholism and laziness in the context of attitude of the personality to labor. It also provides an analysis of the main theoretical concepts of a phenomenon of workaholism. First of all, in it features attitude of the modern person to their working activity and career, and as the reasons of interest to this problem are noted today. This article presents the detailed definition of the problem of workaholism and laziness as the main types of attitude of the personality to work. The paper considers the main approaches to these problems as domestic authors and foreign authors. The theoretical analysis of these approaches is carried out and their certain general tendency is revealed. In the article revealed that these overall trends are based on a rather one-sided examining the problem of workaholism as foreign scientists and the majority of the domestic. Moreover, the advantages and shortcomings of these theories are marked out. Indicate different approaches to the problem of the attitude to laziness. Study of the problem of laziness is offered on the basis of value-semantic and motivational personality system. The article also points to a common basis and reason of laziness and addictive workaholism. The author offers its own approach to the problem of workaholism and laziness, proceeding from broader understanding of these phenomenons. Is offered to consider the phenomenon of workaholism and laziness from different angles, identify clear criteria of these phenomena and differentiate their different types.

Keywords: labor, attitude to work, workaholism, laziness, dependence, industriousness, addiction.

УДК 159.923.2

Д. Коськіна, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ОДРУЖЕНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНО-РОЛЬОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В статті розглядаються особливості смисложиттєвих орієнтацій одружених осіб. Представлені результати теоретичного та емпіричного дослідження смисложиттєвих орієнтацій жінок і чоловіків, які перебувають в авторитарному або в егалітарному шлюбі. Аналізуються гендерні відмінності смисложиттєвих орієнтацій в подружній взаємодії різного типу. В статті автор розглядає смисложиттєві орієнтації як детермінанти різноманітної активності особистості, в тому числі й у сфері подружніх стосунків. Оскільки стосунки зі значимими іншими (чоловік або дружина) значною мірою впливають на особистість та її функціонування, автор статті припускає, що дослідження смисложиттєвих орієнтацій подружжя в залежності від типу статтєво-рольової взаємодії в їх парі, дозволить глибше зрозуміти їх особливості та попередити конфліктні ситуації в подружжі.

Ключові слова: функціонально-рольова взаємодія, подружжя, авторитарна взаємодія, егалітарна взаємодія, смисложиттєві орієнтації.

Постановка наукової проблеми. Сучасна психологічна наука може пишатися кількістю накопиченого теоретичного до емпіричного досвіду яку вивченні рольової взаємодії подружжя, так й у дослідженні особистісних смисложиттєвих орієнтацій. Однак радикальні зміни, які відбуваються в сучасній Україні, передбачають також й суттєві трансформації в політичній та економічній системах. Такі процеси неодмінно знаходять своє відображення й у змінах духовного життя українців. На фоні кардинальних змін, які торкаються як сферу сім'ї, так й сферу цінносно-смыслових орієнтацій, їх вивчення набуває стрімкої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиції вивчення смисложиттєвих орієнтацій закладені в різноманітних концепціях смыслу життя чисельних шкіл і напрямків філософії та психології. У зарубіжних психологічних дослідженнях смысл розглядається крізь призму психоаналітичної і гуманістичної парадигм. А. Адлер, В. Франкл, К. Хорні, К. Юнг розглядали його як процес адаптації людини до впливу зовнішніх і внутрішніх чинників у системі формування універсальних цінностей і внутрішньої тенденції "прагнення смыслу". А. Маслоу, Г. Олпорт, Е. Фромм вбачали в ньому досягнення людиною стану рівноваги шляхом прагнення щастя через процес самоактуалізації, вільний вибір життєвих установок [10].

В українській психології проблема смыслу життя і смисложиттєвих орієнтацій досліджується в різних проблемних і теоретичних контекстах. В. А. Роменець розглядав її з точки зору психології вчинку, а М. Й. Боришевський – в контексті проблеми духовності особистості [10].

Згідно з роботами сучасної української дослідниці О. М. Гриньової, "смисложиттєві орієнтації особистості – важлива передумова особистісно-духовного зростання" [6, с. 100], а на думку провідних українських психологів О. І. Власової, К.-М. О. Фадєєвої та А. С. Гуленко "цілісна особистість характеризується певним рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій" [3, с. 37] тож актуальність дослідження смисложиттєвих орієнтацій є очевидно й для психології сьогодення.

На даний час в психологічній літературі поширеною є думка про те, що смисложиттєві орієнтації виступають динамічним компонентом смыслової сфери особистості, тобто інтегрують емоційну, когнітивну, та поведінкову складові смисложиттєвих конструктів [2; 6; 10].

О. В. Соколова зазначає, що смисложиттєві орієнтації зумовлюють специфіку активності індивідуума у різних сферах його життя – професійній, особистісній, міжособистісній та інших. При цьому саме смисложиттєві орієнтації є джерелом активного, творчого ставлення людини до життя [9].

В свою чергу, особистість є продуктом системи значимих відносин [4], а отже можна припустити, що подружня взаємодія, її особливості та динаміка, значною мірою впливають на особистість людини.

Мета статті. Проаналізувати особливості смисло-життєвих орієнтацій одружених осіб з різним типом ставево-рольової взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. При проведенні дослідження ми базувались на поширеному припущенні, що подружня взаємодія може носити авторитарний або егалітарний характер. У випадку авторитарного (іншими словами – домінаційного типу стосунків) спостерігається чіткий рольовий і функціональний розподіл обов'язків, коли чоловік вважається головою сім'ї і покровителем (керівником) жінки, а жінка – його помічником, розрадницею та підлеглою. Егалітарний тип, або партнерський, характеризується рівноцінними стосунками з демократичними цінностями, де чоловіки та жінки є дружніми один до одного [8].

О.В.Москаленко зазначає, що "вивчення смисло-життєвих орієнтацій особистості несе в собі важливу інформацію про міру задоволення особистістю власним життям, оскільки зміст життя може виступати і як цінність для індивіда, і як зміст життя, що зумовлює вибір цінностей, якими керується індивід. Смисложиттєві орієнтації є набором властивих тільки даній особистості цінностей і цілей, які вона вибрала як основоположні для свого існування. Особливість потреби пошуку смислу полягає в унікальності її розуміння кожною людиною, а отже неможливо визначити готові шаблони [8, с. 94]. Разом з тим, сучасна українська дослідниця І. Грабовська в своїй роботі зазначає, що саме жінки знаходять у шлюбі найбільш привабливі форми життєдіяльності та шляхи самореалізації. В той час як для чоловіків сімейні цінності менш важливіші – вони більш орієнтовані на кар'єру та фінансовий успіх [5].

З метою емпіричного дослідження смисложиттєвих орієнтацій одружених осіб з різним типом функціонально-рольової взаємодії, ми розподілили вибірку (150 осіб, які перебувають в офіційно зареєстрованому шлюбі), на дві групи. До першої увійшли індивіди, які перебувають в авторитарних стосунках, а до другої – індивіди, чиї стосунки з партнером побудовані на егалітарних засадах. Критерієм для розподілу була власна думка респондента (відповідь на відповідне відкрите запитання), а також результат за опитувальником "Розподіл ролей в родині" (автори Ю. Є. Альошина, Л. Я. Гозман, Є. М. Дубовська) [1]. Опитувальник "Смисложиттєві орієнтації", автором якого є Д. О. Леонтьєв, складається з 20 питань. Результати за 5 шкалами відображають два аспекти локусу контролю та три конкретні смисложиттєві орієнтації [7].

В результаті проведеного емпіричного дослідження (рис. 1), вдалось визначити середні дані, характерні для представників різних типів родин. Так, жінки, в родинах яких панує авторитарний стиль взаємодії, демонструють найнижчі показники за шкалою "цілі" (22,6). Згідно інтерпретації опитувальника, можна припустити, що для даної категорії жіноцтва, в середньому, не характерно мати довгострокові цілі на майбутнє. Вони не схильні ставити перед собою мету, яку можна досягти, що в свою чергу означає низький рівень направленості життя, відсутність конкретних планів на майбутнє. Така життєва позиція може призводити до зниження рівня осмисленості життя, нехтування часовою перспективою.

Жінки, які перебувають в стосунках егалітарного типу, мають вищі показники за цією шкалою (25,7), ніж жінки з авторитарною взаємодією в родині. Найбільш

цілеспрямованими виявились чоловіки – вони більшою мірою, ніж жінки, намагаються планувати своє майбутнє, ставити перед собою різноманітні життєві цілі.

Шкала "процес" відображає міру зацікавленості у власному житті, його емоційній насиченості. Аналогічно до результатів за попередньою шкалою, жінки, в родинах яких переважає авторитаризм, меншою мірою задоволені своїм життям, своєю сьогоденною життєвою ситуацією (22,7). Такі особи не схильні бачити у власному життєвому шляху сенс, а отже можуть бути незадоволені ним. Чоловіки з аналогічною ставево-рольовою взаємодією більшою мірою відчують задоволеність своїм життям (27,4), проте найвищі бали мають представники егалітарних родин. В даному випадку можна припустити, що саме ті індивіди, які дотримуються рівноправ'я в подружній взаємодії, сприймають своє життя як емоційно забарвлене, цікаве, насичене сенсом. Такі особи живуть теперішнім, хоча й мають певні плани на майбутнє.

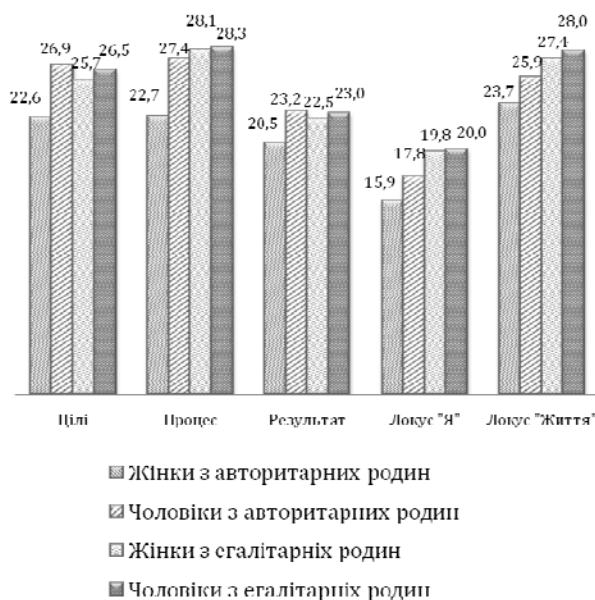

Рис. 1. Середні результати за методикою "Тест смисложиттєвих орієнтацій"

Шкала "результативність життя" відображає, наскільки індивід задоволений власною самореалізацією, яким чином оцінює пройдений життєвий шлях. Відносно невисокі бали мають жінки, які перебувають в авторитарних стосунках (20,5). Це може означати, що вони не вважають, що їх життя було результативним. Вони, в цілому, не дуже задоволені своїм минулим. На відміну від них, три інші групи респондентів продемонстрували вищу задоволеність своїм прожитим життям. Вони більшою мірою схильні розцінювати його як продуктивне та результативне.

Представники егалітарної функціонально-рольової взаємодії в парі отримали вищі показники за шкалою "Локус контролю "Я"". Цей результат може характеризувати їх як вольових осіб, які мають достатньо внутрішньої сили, щоб побудувати своє життя у відповідності з власними ідеалами та цінностями. Вони більшою мірою схильні відчувати себе "хазяїном власного життя". Це меншою мірою є характерним для осіб, які дотримуються авторитарної подружньої взаємодії, а особливо жінок. Такий результат означає, що ті жінки, в родинах яких чоловік домінує, не вважають, що можуть контролювати власне життя.

Інтерпретуючі результати, отримані за шкалою "Локус контролю – життя", можна зробити аналогічні ви-

сновки. Подружжя, для яких характерна егалітарна взаємодія, схильні вважати, що життя контролює сам індивід, що вся відповідальність лежить на ньому. В той час як подружжя з авторитарним типом взаємодії схильні вважати, що життя невідкладно свідомому контролю, що воно "програмується" не самою людиною, а отже не залишає їй свободи вибору.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. В результаті проведеного дослідження вдалося визначити, що існує різниця в смисложиттєвих орієнтаціях чоловіків та жінок, які перебувають в авторитарних та егалітарних шлюбах. Так, жінки, в чиїх родині панує авторитарний тип, не мають, в середньому, чітко окреслених цілей на майбутнє. Вони меншою мірою схильні планувати своє життя, ніж чоловіки та жінки, в сім'ях яких переважає егалітарний стиль. Також такі жінки меншою мірою задоволені своїм життям, не вбачають в ньому певного сенсу. В той час як особи, в чиїх родині переважає егалітарна взаємодія, схильні більшою мірою сприймати своє життя як насичене та сповнене змістом. Також вони, в середньому, частіше відчувають свободу у життєвих виборах. Такі індивіди демонструють впевненість у тому, що зможуть побудувати своє життя у відповідності до своїх уявлень, зможуть реалізувати намічені плани. Окрім того, прихильники егалітарної взаємодії, на відміну від тих, хто будує стосунки на авторитарних засадах, більшою мірою поділяють думку про те, що життя належить та контролюється індивідом самостійно.

Оскільки смисложиттєві орієнтації можна розглядати як певними детермінантами активності особистості, на нашу думку, необхідно детальніше та глибше досліджувати їх в контексті подружньої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Аleshina Ю. Е. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений / Спецпрактикум по социальной психологии / Ю. Е. Аleshina, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовская. – М.: МГУ, 1987. – 120 с.
2. Aleshina Ju. E. Social-psychologic methods of spouse relations' investigations: Special praktikum in social psychology / Ju. E. Aleshina, L. Ja. Gozman, E. M. Dubovskaja. – М.: MGU, 1987. – 120 p.
3. Быкова Н. Л. Специфика смысловых ориентаций различных групп учащейся молодежи в ситуации субъективации жизненных целей: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Наталья Львовна Быкова. – Самара, 2005. – 205 с.
4. Bykova N. L. Specify of meaning of life orientations of different groups of youth in situation of life goals objectivation: diss. ... PhD in Psychology: 19.00.05 / Natal'ja L'vovna Bykova. – Samara, 2005. – 205 p.
5. Власова О. І. Психологічний конструкт цілісності особистості в контексті методології філософії екзистенціалізму та екзистенційної психології / О. І. Власова, К.-М. О. Фадеева, А. С. Гуленко // фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ. – 2014. – № 5. Режим доступа: fund-issled-intern.esrae.ru/5-60
6. Vlasova O. I. Psychological construct of personal integrity in the context of methodology of philosophy of existentialism and existential philosophy / O. I. Vlasova, K.-M. O. Fadeeva, A. S. Gulenko // Fundamental'nye i prikladnye issledovanija v praktikah vedushhih nauchnyh shkol. – 2014. – № 5. Access mode: fund-issled-intern.esrae.ru/5-60
7. Говорун Т. В. Стать та сексуальність: психологічний ракурс / Т. Говорун, О. Кікінежді. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999. – 384 с.
8. Hovorun T. V. Gender and sexuality: psychological aspect / T. Govorun, O. Kikinezhdi. – Ternopil: Navchal'na kniga – Bogdan, 1999. – 384 p.
9. Грабовська І. Українська сім'я як чинник утвердження ідей гендерної рівності в сучасному суспільстві / Ірина Грабовська // Українознавчий альманах. Вип. 4 (спецвипуск): Гендерна освіта в Україні: досвід, проблеми, перспективи (на виконання Наказу МОН № 839 "Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту"). – К.: Мелітополь, 2010. – С. 67–72.
10. Grabovska I. Ukrainian family as a factor of strengthening the ideas of gender equality in modern society / Iryna Grabovska // Ukrainoznavchij al'manah. Vol. 4 (specvypusk): Genderna osvita v Ukraini: dosvid, problemi, perspektivi (na vikonannja Nakazu MON № 839 "Pro vprovadzhennja principiv r'endernoї r'ivnosti v osvitu"). – K.: Melitopol, 2010. – P. 67–72.
11. Гриньова О. М. Проблема смисложиттєвих орієнтацій в українській та зарубіжній психології / О. М. Гриньова // Проблеми сучасної психології. – 2013. – Вип. 21. – С. 93–105.
12. Grin'ova O. M. Problem of life-meaning orientations in Ukrainian and foreign psychology / O. M. Grin'ova // Problemi suchasnoї psihologii. – 2013. – Vol. 21. – P. 93–105.
13. Леонтьев Д. А. Тест смысловых ориентаций (СЖО). 2-е изд. / Д. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2000. – 18 с.
14. Leont'ev D. A. Test of life-meaning orientations (SZO). 2-e ed. / D. A. Leont'ev. – M.: Smysl, 2000. – 18 p.
15. Москаленко О. В. Сучасні концепції ціннісно-сислової сфери особистості / О. В. Москаленко. – Вісник НТУУ "КПІ". – 2013. – Вип. 1(37). – С. 91–98.
16. Moskalenko O. V. Modern concepts of value-semantic sphere of personality // O. V. Moskalenko. – Visnik NTUU "KPI". – 2013. – Vol. 1(37). – P. 91–98.
17. Соколова Е. В. Смысловые ориентации студенческой молодежи в условиях реформирования российского общества: На материалах исследований в Красноярском крае с 1988 по 2004 г.: автореф. дисс. ... канд. социол. наук: 22.00.06 "Социология культуры, духовной жизни" / Е. В. Соколова. – Красноярск, 2006. – 23 с.
18. Sokolova E. V. The meaning of life orientations of students in the conditions of reforming of the Russian society: On materials of researches in Krasnoyarsk region from 1988 to 2004: abstract of PhD thesis in Sociology: 22.00.06 "Sociology of culture and spiritual life" / E. V. Sokolova. – Krasnojarsk, 2006. – 23 p.
19. Швец О. А. Вартість та пологи як чинники зміни смисложиттєвих орієнтацій жінки [Текст]: автореферат дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04 – медична психологія / О. А. Швец; Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2011. – 16 с.
20. Pregnancy and childbirth are changing purport orientations women [Text]: abstract of PhD thesis in Psychology: 19.00.04 – medical psychology / O. A. Shvec; Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv: KNU im. T. Shevchenka, 2011. – 16 p.

Надійшла до редколегії 17.10.14

Д. Коськіна, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

СМЫСЛОЖИЗНЕННЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ЖЕНАТЫХ ЛИЦ В КОНТЕКСТЕ ИХ ФУНКЦИОНАЛЬНО-РОЛЕВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

В статье рассматриваются особенности смысловых ориентаций индивидов, состоящих в браке. Представлены результаты теоретического и эмпирического исследования смысловых ориентаций женщин и мужчин, которые находятся в авторитарном или в эгалитарном браке. Анализируются гендерные различия смысловых ориентаций в контексте супружеского взаимодействия разного типа. В статье автор рассматривает смысловые ориентации как детерминанты активности личности, в том числе и в сфере супружеских отношений. Поскольку отношения со значимыми другими (супруг или супруга) в значительной степени влияют на личность и ее функционирование, автор статьи предполагает, что исследование смысловых ориентаций супругов в зависимости от типа поло-ролевого взаимодействия в их паре, позволит глубже понять их особенности и предупредить конфликтные ситуации в браке.

Ключевые слова: функционально-ролевое взаимодействие, супруги, авторитарное взаимодействие, эгалитарное взаимодействие, смысловые ориентации.

D. Koskina, postgraduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE MEANING OF LIFE ORIENTATIONS OF MARRIED PERSONS IN THE CONTEXT OF THEIR FUNCTIONAL-ROLE INTERACTION

The article discusses the peculiarities of life-sense orientations of married people. It presents the results of theoretical and empirical research of life-sense orientations of women and men who are in authoritarian or egalitarian marriage. In the article there are analyzed gender differences in life-sense orientations of married people. The author examines life-sense orientations as determinants of individual's activity, including marital activity. Since relationships with significant others (spouse) greatly influence the personality and his or her functioning, the author supposes, that research of life-sense orientation of married couple will help to understand better their features and prevent conflicts in marriage.

Keywords: sex-role interaction, married couple, authoritarian interaction, egalitarian interaction, life-sense orientations.